

Austro-Węgry i Europejska Wspólnota Gospodarcza — zamiast *Zollverein*, a wtedy mimo nieodzownej słabości takich analogii, podobieństwo okaże się zbyt uderzające, by mogło budzić zadowolenie” (s. 157).

Zasługą pracy E. Straussa jest umiejętne i wnikliwe uwzględnienie dwóch najbardziej istotnych aspektów współczesnych problemów rozwojowych w Europie zachodniej, mianowicie ekonomicznego i politycznego. Słabość większości prac poświęconych problematyce integracji w Europie zachodniej wynika z tego, iż mają one charakter jednostronny, co grozi zawsze wysuwaniem zbyt pochopnych wniosków. Bez względu więc na to, czy można zgodzić się z wszystkimi sformułowaniami zawartymi w pracy E. Straussa — wydaje się, że przecenia on szczególnie możliwości oddziaływania Niemiec zachodnich na sytuację polityczną w NRD — zasługuje ona na wysoką ocenę, a to ze względu na zastosowaną w niej metodę ujmowania zagadnień oraz cechujący ją duży realizm.

Zdzisław Nowak

Wirtschaftsterritorium Deutsche Demokratische Republik. Praca zbiorowa pod redakcją Gerharda Schmidt-Rennera, Berlin 1960, 466 ss., 79 map, 30 zdjęć fotograficznych, 54 tabele statystyczne. Przekład skrócony na język rosyjski D. A. Diukowa i A. N. Szebanowa, Moskwa 1963, 540 ss., 79 map, 30 zdjęć fotograficznych, 52 tabele.

Praca zbiorowa naukowców niemieckich z Instytutu Geografii Gospodarczej i Planowania Regionalnego berlińskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej pt. *Wirtschaftsterritorium Deutsche Demokratische Republik* opublikowana została w Berlinie w 1960 r. W r. 1963 ukazało się jej uzupełnione wydanie w przekładzie rosyjskim.

Wprowadzający w tematykę książki wstęp, autorstwa redaktora pracy, nawiązywał do politycznych pierwszych lat powojennych przed powstaniem NRD i początków jej istnienia, krótko obrazuje rozwój gospodarki demokratycznego państwa niemieckiego oraz wykazuje jego rolę w stosunkach handlowych z krajami socjalistycznymi i kapitalistycznymi. Pierwsza część tego rozdziału zawiera sformułowania ogólne, druga zaś rzeczywiste przedstawienie roli NRD w gospodarce światowej.

W rozdziale następnym pt. *Przyroda i ludność* G. Mohs podaje w skondensowanej formie najważniejsze wiadomości o rozmiarach terytorium, granicach, warunkach fizjograficznych i ludności NRD. Sposób opracowania, w szczególności zagadnień geograficznych, dotyczących powstawania rejonów klimatycznych czy rzeźby polodowcowej, umożliwi korzystanie z pracy szerszym kręgom czytelników.

Właściwa część geograficzno-gospodarcza książki składa się z dwóch obszernych działów: w pierwszym omówione zostały ważniejsze gałęzie gospodarki narodowej NRD i ich rozmieszczenie, w drugim — okręgi NRD, ich gospodarka i rola w ekonomice kraju.

Pierwszy dział opracowany został przez trzech autorów. Najważniejsze wiadomości o bogactwach naturalnych, hutnictwie i energetyce przedstawił G. Schmidt-Renner, ilustrując swoje wywody kartodiagramami, kartogramami, przekrojami geologicznymi, fotografiami kopalń i zakładów przemysłowych. G. Kühne omówił na dalszych stronach przemysły: chemiczny, materiałów budowlanych, metalowy, lekki i spożywczy. Ta część pracy jest nieco uboższa

w ilustracje kartograficzne, natomiast zawiera więcej zdjęć fotograficznych z układów przemysłowych.

Tematyką rolniczą na terenie całej NRD zajął się W. Gringmuth. Przedstawił on miejsce rolnictwa w gospodarce kraju, ogólne warunki produkcji rolniczej, gleby, klimat, główne rejony uprawy ważniejszych kultur rolnych oraz hodowli, a także gospodarke leśną i rybołówstwo śródlądowe. Materiał ilustracyjny został tu wzbogacony dodatkowo kilku diagramami.

Transport i komunikację przedstawił G. Kühne, zaś gospodarke wodną G. Schmidt-Renner. Te dwa rozdziały zamykają dział pierwszy, omawiający gospodarke całego kraju w sposób ogólny.

Szczegółowy opis okręgów gospodarczych NRD zawarty jest w obszernym dziale drugim. Ogólny przegląd, obejmujący takie zagadnienia, jak położenie geograficzne, wielkość obszaru i gęstość zaludnienia poszczególnych okręgów, jak ich struktura ekonomiczna i rozmieszczenie w nich różnych gałęzi przemysłu, a także rolnictwa i leśnictwa — dokonany został przez G. Streibla. Z trudnego zadania omówienia w sposób zwięzły tak licznych zagadnień autor wywiązał się pomyślnie posługując się tabelkami statystycznymi, kartodiagramami i kartogramami, które wnikliwie przeanalizował.

Szczegółowym przedstawieniem okręgów gospodarczych zajęło się trzech autorów: W. Menge, W. Protze i G. Streibel. Pierwszy z nich omówił okręgi Meklemburgii, Brandenburskiej i saksońsko-anhalckie, drugi — Halle i Saksonii, trzeci wreszcie — Turyni i gospodarke Berlina Demokratycznego.

Zakończenie pracy stanowią zebrane w formie tabelarycznych zestawień najważniejsze dane, dotyczące NRD, a nawet całych Niemiec (długość i szerokość geograficzna krańcowych punktów terytorium, długość granic z poszczególnymi państwami, najwyższe wzniesienia, ważniejsze wyspy, rzeki, kanały, jeziora. Spis literatury i źródeł, zestawienie tabel i ilustracji, a także krótki indeks rzeczowy i nazw geograficznych zamyka niemieckie wydanie tej pracy.

Wydanie rosyjskie, nieco skrócone, zaopatrzone zostało w posłowie redaktora przekładu, I. Majergoiza. W posłowie tym autor ujmuje ogólnie historię powstania oraz rozwoju gospodarczego i politycznego NRD, a także podkreśla raz jeszcze jej rolę w ekonomice krajów socjalistycznych. Przekład jest w zasadzie oparty na wydaniu niemieckim z tym, że tacy autorzy, jak W. Menge, W. Protze i G. Streibel uzupełnili wiele tabel statystycznych nowszymi danymi (z 1960 r.). Wydawcy radzieccy pominieli poza tym zamykające pracę w wydaniu niemieckim zestawienia danych liczbowych, spis literatury i ilustracji oraz indeks nazw, co wydaje się decyzją niezbyt słuszną.

Przy rozpatrywaniu szczegółów edytorskich można zauważyć, że różnice w szacie graficznej i staranności wydania obu tych książek są niewielkie. Wydanie rosyjskie odznacza się przejrzystszym układem treści i staranniejszym wykonaniem ilustracji kartograficznych, natomiast mniej wyraźne są tu reprodukcje zdjęć fotograficznych. Odwrotnie rzecz się ma w wydawnictwie niemieckim: tu wykonanie mapek i diagramów budzi zastrzeżenia, dobry poziom zaś wykazują reprodukcje fotografii.

W obu wydaniach poważniejsze niedociągnięcia dają się zauważyć na niektórych mapach, wykonanych przez kartografa niemieckiego B. Fege, nie wymienionego zresztą z nazwiska w wydaniu rosyjskim. I tak np. wiele kartodiagramów zamieszczono bez ramek (nr 21, 22, 24, 27 i in.), na mapce rozmieszczenia złóż soli (nr 13), w identyczny sposób oznaczone są rzeki i granice państwa itp.

Usterki te nie mogą w żadnej mierze zmienić ogólnego sądu o omówionym tu wydawnictwie, które należy określić jako bardzo potrzebne i pożyteczne.

Wacława Głębocka